

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **Ing. F. L., CSc.**, bývajúceho v B., zastúpeného JUDr. Stanislavom Jakubčíkom, advokátom so sídlom v Bratislave, Svätoplukova č. 28, proti žalovanej **Slovenskej republike**, „zastúpenej“: 1/ Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, so sídlom v Bratislave, Župné námestie č. 13, 2/ JUDr. E. O., sudkyňou Krajského súdu v Bratislave, 3/ JUDr. H. Š., sudkyňou Krajského súdu v Bratislave a 4/ JUDr. M. J., sudkyňou Krajského súdu v Bratislave, **o náhradu nemajetkovej ujmy 165 504,88 EUR (4 986 000 Sk) s prísl. a o poskytnutie zadost'účinenia formou vyhlásenia a ospravedlnenia**, vedenej na Okresnom súde Bratislava I pod sp. zn. 21 C 81/2006, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Krajského súdu v Bratislave z 19. apríla 2011 sp. zn. 7 Co 263/2009 a 7 Co 78/2010 takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Bratislave z 19. apríla 2011 sp. zn. 7 Co 263/2009 a 7 Co 78/2010 a rozsudok Okresného súdu Bratislava I z 31. októbra 2008 č. k. 21 C 81/06-133 v spojení s opravným uznesením z 23. septembra 2009 č. k. 21 C 81/06-175 **z r u š u j e** a vec vracia Okresnému súdu Bratislava I na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Bratislava I (ďalej len „súd prvého stupňa“ alebo „prvostupňový súd“) rozsudkom z 31. októbra 2008 č. k. 21 C 81/06-133 v spojení s opravným uznesením z 23. septembra 2009 č. k. 21 C 81/06-175 zamietol žalobu, ktorou sa žalobca domáhal náhrady nemajetkovej ujmy vo výške 165 504,88 EUR a poskytnutia zadost'účinenia vo forme ospravedlnenia a vo forme vyhlásenia o porušení jeho osobnostných práv rozsudkom Krajského súdu v Bratislave z 3. júla 2006 sp. zn. 3 Cob 166/2006, ktorý podľa

neho obsahuje nepravdy o ňom. Zamietnutie žaloby odôvodnil nedostatkom aktívnej legitímácie žalobcu domáhať sa uplatnených nárokov podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 514/2003“), a to z dôvodu, že nebol účastníkom konania, v ktorom bol vydaný označený rozsudok. Ďalej odôvodnil zamietnutie žaloby nepreukázaním predpokladov zodpovednosti za nemajetkovú ujmu v zmysle uvedeného zákona a aj nedostatkom pasívnej legitímácie na strane „odporných v 2/, 3/ a 4/ rade.“

Krajský súd v Bratislave (ďalej len „odvolací súd“) na odvolanie žalobcu rozsudkom z 19. apríla 2011 sp. zn. 7 Co 263/2009 a 7 Co 78/2010 rozsudok súdu prvého stupňa i opravné uznesenie tohto súdu potvrdil. Potvrdenie prvostupňového rozsudku a opravného uznesenia odôvodnil vecnou správnosťou týchto rozhodnutí, stotožňujúc sa aj s ich odôvodnením. K otázke účastníkov konania na žalovanej strane uviedol, že aj keď žalobca na pojednávaní 23.9.2008 výslovne trval na tom, že žalovanou je len Slovenská republika, zastúpená jednak Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky a jednak senátom Krajského súdu v Bratislave tvorenou sudkyňami JUDr. E. O., JUDr. H. Š. a JUDr. M. J., treba mať za to, že žalované boli štyri subjekty, a to 1/ Slovenská republika, zastúpená Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, 2/ Slovenská republika, zastúpená JUDr. E. O., 3/ Slovenská republika, zastúpená JUDr. H. Š. a 4/ Slovenská republika, zastúpená JUDr. M. J. Ďalej uviedol, že Slovenská republika je v konaniach podľa zákona č. 514/2003 Z. z. pasívne legitimovaným subjektom za predpokladu, že v jej mene koná orgán k tomu určený podľa § 4 tohto zákona. Týmto orgánom však nemôžu byť fyzické osoby, preto bol podľa neho správny právny záver súdu prvého stupňa, že žalované 2/ až 4/, ktoré mali byť podľa petitu žaloby zaviazané k plneniu ako fyzické osoby, neboli v konaní pasívne legitimované. Napokon vyslovil aj záver, že tým, že žalobca označil za zástupcov štátu menované sudkyne, hoci neboli „aktívne legitimované“, stali sa tieto účastníkmi konania zo všetkými právami a povinnosťami z toho vyplývajúcimi.

Proti tomuto rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie žalobca. Žiadal, aby dovolací súd rozsudok odvolacieho súdu i rozsudok súdu prvého stupňa zrušil a vec vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie. Dovolanie odôvodnil vadami konania spočívajúcimi v tom, že v odvolacom konaní rozhodovali vylúčení sudcovia, že senát odvolacieho súdu bol nesprávne obsadený a že mu bola postupom súdu odňatá možnosť konať pred súdom. Za odňatie možnosti konať pred súdom považoval to, že odvolací súd sa nezaoberal právnym

posúdením ním uplatnených nárokov aj z hľadiska ustanovení § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti.

Žalovaná sa k podanému dovolaniu písomne nevyjadrila.

Najvyšší súd Slovenskej republiky ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O. s. p.) po zistení, že dovolanie bolo podané proti právoplatnému rozsudku odvolacieho súdu oprávnenou osobou (účastníkom konania) v zákonnej lehote (§ 240 ods. 1 O. s. p.), preskúmal napadnutý rozsudok ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo, bez nariadenia pojednávania (§ 243a ods. 1 veta za bodkočiarkou O. s. p.) a dospel k záveru, že ho treba zrušiť.

Podľa ustanovenia § 236 ods. 1 O. s. p. možno dovolaním napadnúť právoplatné rozhodnutia odvolacieho súdu, pokiaľ to zákon pripúšťa.

Občiansky súdny poriadok upravuje prípustnosť dovolania proti rozsudku odvolacieho súdu v ustanoveniach § 237 a § 238.

Dovolanie proti rozsudku odvolacieho súdu je v prvom rade prípustné (a súčasne dôvodné) vtedy, ak je konanie postihnuté vadami taxatívne uvedenými v § 237 O. s. p., ktoré spôsobujú tzv. zmätočnosť rozhodnutia odvolacieho súdu. K týmto vadám prihliada dovolací súd – ak je dovolanie podané včas a na to oprávneným subjektom – z úradnej povinnosti (§ 242 ods. 1 veta druhá O. s. p.). V prejednávanej veci je daná existencia takejto vady a to vada vyplývajúca z ustanovenia § 237 písm. f/ O. s. p.

Podľa ustanovenia § 237 písm. f/ O. s. p. je dovolanie prípustné proti každému rozhodnutiu odvolacieho súdu, ak sa účastníkovi konania postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom.

Odňatím možnosti konať pred súdom sa rozumie postup súdu, ktorým znemožnil účastníkovi konania realizáciu tých procesných práv, ktoré mu Občiansky súdny poriadok dáva (napr. právo na doplnenie alebo opravu nesprávneho, neúplného alebo nezrozumiteľného podania, právo zúčastniť sa pojednávania, robiť prednesy, navrhovať dôkazy, vyjadrovať sa k vykonaným dôkazom, vykonávať svoje práva a povinnosti prostredníctvom zvoleného zástupcu, právo na presvedčivé odôvodnenie rozhodnutia a pod.).

Ustanovenie § 157 ods. 2 O. s. p. stanovuje povinnosť súdu riadne a presvedčivo odôvodniť rozsudok. Nedostatok riadneho a presvedčivého odôvodnenia rozsudku je porušením práva účastníka na spravodlivé súdne konanie, pretože sa mu tým odníma možnosť vnímať rozsudok ako logicky pochopiteľný celok a súčasne možnosť náležite skutkovo aj právne argumentovať proti rozhodnutiu súdu v rámci využitia prípadných riadnych alebo mimoriadnych opravných prostriedkov a teda možnosť riadne konať pred súdom. Presvedčivosť odôvodnenia rozsudku znamená, že premisy uvedené v rozhodnutí rovnako ako aj závery, ku ktorým súd na základe týchto premís dospel, sú pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, vzájomne bezrozporné a spravodlivé.

Podľa názoru dovolacieho súdu odôvodnenie rozsudku odvolacieho súdu, v časti týkajúcej otázky účasti v konaní na žalovanej strane nespĺňa požiadavku presvedčivosti. Odvolací súd totiž v záhlaví rozsudku označil na žalovanej strane jeden subjekt (slovami „proti odporcovi“), a to Slovenskú republiku, zastúpenú štyrmi zástupcami – Ministerstvom spravodlivosti SR a sudkyňami Krajského súdu v Bratislave JUDr. E. O., JUDr. H. Š. a JUDr. M. J., no v rozpore s tým na strane 19 odôvodnenia rozsudku v prvom odseku uvádza, že v konaní išlo o štyroch žalovaných, a to: 1/ Slovenskú republiku, zastúpenú Ministerstvom spravodlivosti Slovenskej republiky, 2/ Slovenskú republiku, zastúpenú JUDr. E. O., 3/ Slovenskú republiku, zastúpenú JUDr. H. Š. a 4/ Slovenskú republiku, zastúpenú JUDr. M. J. Záhlaviu rozsudku o jedinom účastníkovi konania na žalovanej strane odporuje aj odsek 3 na strane 20 odôvodnenia, v ktorom odvolací súd konštatuje správnosť právneho záveru súdu prvého stupňa, podľa ktorého „odporkyne v 2. až 4. rade“ nie sú pasívne legitimované v tomto konaní. Nesúladosť odôvodnenia rozsudku napokon zakladá aj odsek 1 na strane 21, v ktorom odvolací súd vyslovuje záver, že sudkyne, označené žalobcom za zástupkyne štátu, sa stali účastníkmi konania so všetkými právami a povinnosťami z toho vyplývajúcimi.

Rozpornosť odôvodnenia rozsudku odvolacieho súdu v otázke účasti v konaní na žalovanej strane, ktorá mala byť v konaní jasná a nespochybniteľná, je takej intenzity, že má za následok nerešpektovanie zákonnej požiadavky na riadne (presvedčivé) odôvodnenie rozsudku a robí ho prakticky čiastočne nepreskúmateľným. Konanie pred odvolacím súdom tak bolo zaťažené vadou znamenajúcou odňatie možnosti žalobcovi konať pred súdom. Pretože táto okolnosť zakladá nielen prípustnosť dovolania, ale aj jeho dôvodnosť, dovolací

súd podľa § 243b ods. 1 O. s. p. rozsudok odvolacieho súdu, ako i rovnakou vadou postihnutý rozsudok súdu prvého stupňa (v záhlaví ktorého v spojení s opravným uznesením sa uvádza jeden účastník – odporca na žalovanej strane, no vo výroku i v odôvodnení sa uvažuje o odporkyňiach 1/ až 4/) zrušil a vec vrátil prvostupňovému súdu na ďalšie konanie. Zároveň, vzhľadom na uvedený dôsledok, považoval za nadbytočné zaoberať sa námietkou dovolateľa o tom, že na odvolacom súde rozhodovali vylúčení sudcovia, resp. že odvolací senát bol nesprávne obsadený.

Za účelom efektivity ďalšieho konania považuje odvolací súd za potrebné uviesť nasledovné:

Pokiaľ by v konaní na žalovanej strane bola označená ako účastníčka konania Slovenská republika (štát) viackrát, teda ako žalovaná 1/, žalovaná 2/, žalovaná 3/ ..., nebolo by takéto označenie správne. Išlo by o vadu žaloby, na odstránenie ktorej (a obvykle aj na odstránenie s tým spojenej vady petitu žaloby) je súd povinný vyzvať žalujúcu stranu. Aj v prípade, ak by proti štátu boli jednou žalobou uplatnené viaceré nároky jednotlivo spadajúce do pôsobnosti rôznych štátnych orgánov, alebo ak by bol proti štátu uplatnený nárok, ktorý by mohol byť posudzovaný podľa rôznych právnych predpisov a ktorý by tak mohol patriť do pôsobnosti rôznych štátnych orgánov, môže štát ako ten istý subjekt mať procesné postavenie žalovaného len jedenkrát. Ani štát, hoci má medzi subjektmi práva špecifické postavenie, nemôže v konaní tvoriť sám so sebou spoločenstvo účastníkov, resp. z hľadiska hmotného práva nemôže tvoriť sám so sebou napríklad dlžnícku solidaritu.

Ak uplatnený nárok proti štátu môže byť posudzovaný podľa rôznych právnych predpisov a spadať tak do pôsobnosti rôznych orgánov štátu, alebo ak uplatnené nároky sa týkajú pôsobnosti rôznych štátnych orgánov, nič nebráni, aby v konaní proti štátu ako jedinému žalovanému vystupovali ako subjekty konajúce za štát (v jeho mene) všetky tie štátne orgány (prípadne aj právnická osoba oprávnená podľa osobitného predpisu), do pôsobnosti ktorých vec patrí, pričom každý z nich bude konať v mene štátu ohľadne toho nároku, ktorý sa týka jeho pôsobnosti. Pri rešpektovaní požiadavky na riadne a presvedčivé odôvodnenie rozsudku musia byť z tohto odôvodnenia dostatočne zrejmé závery súdu o právnom posúdení jednotlivých nárokov a o ich opodstatnenosti či neopodstatnenosti.

Označenie správneho štátneho orgánu v žalobe, ktorý koná za štát v rozsahu svojej pôsobnosti, nie je otázkou pasívnej legitímácie štátu v konaní, resp. s pasívnou legitímáciu štátu nesúvisí. Pasívna legitímácia je stav, ktorý znamená že subjekt práva je nositeľom subjektívnej povinnosti vyplývajúcej z hmotného práva. K pasívnej legitímácii sa súd vyjadruje v rozhodnutí vo veci samej vychádzajúc zo skutkového stavu zisteného vykonaným dokazovaním. Existencia či neexistencia pasívnej legitímácie štátu ako hmotnoprávneho stavu nemá nijakú spojitosť so správnym procesným označením štátu ako účastníka konania na žalovanej strane. Riadne označenie štátu ako žalovaného účastníka konania je náležitosťou riadneho návrhu na začatie konania. Štát je ako účastník konania označený riadne, ak je súčasne s ním označený príslušný štátny orgán, ktorý bude za štát konať (§ 79 ods. 1 O. s. p.). Neoznačenie toho, kto má za štát konať, má za následok neúplnosť návrhu so súčasným vznikom povinnosti súdu pokúsiť sa o odstránenie tejto vady postupom podľa § 43 O. s. p. V prípade, že žalovaná strana síce štátny orgán, ktorý má za štát konať, označí, ale uplatnený nárok do pôsobnosti tohto štátneho orgánu nepatrí, alebo označí subjekt, ktorý štátnym orgánom nie je, resp. nie je ani právnym subjektom, nejde o vadu návrhu ani o nedostatok podmienky konania. Z ustanovenia § 21 ods. 4 veta prvá O. s. p. vyplýva, že súd je povinný – bez zreteľa na označenie obsiahnuté v návrhu – zabezpečiť, aby za štát pred súdom konal štátny orgán v rozsahu pôsobnosti ustanovenej osobitnými predpismi alebo právnická osoba, ktorá je oprávnená podľa osobitného predpisu a konať len s takýmto oprávneným subjektom.

Obsahové náležitosti riadneho návrhu na začatie konania určuje § 79 ods. 1 O. s. p. Patrí medzi ne aj požiadavka na „pravdivé opísanie rozhodujúcich skutočností“, t. j. na ich taký opis, ktorý umožňuje individualizáciu skutkového deja (skutku) a slúži tak k vymedzeniu predmetu konania po skutkovej stránke. Zo žiadneho ustanovenia O. s. p. však nevyplýva povinnosť žalobcu uviesť v návrhu (žalobe) aj právnu charakteristiku opísaného skutku. Ak žalobca napriek tomu uvedie v návrhu tzv. právny dôvod žaloby, nie je to pre ďalší priebeh konania smerodajné, pretože súd pri svojom právnom posúdení veci nie je viazaný právnym názorom účastníkov. Zásada spravodlivej ochrany práv vyplývajúca z § 1 O. s. p. vyžaduje, aby sa súd zaoberal posúdením uplatneného nároku zo všetkých do úvahy prichádzajúcich právnych dôvodov, ak to umožňuje žalobcom opísaný skutok a výsledky vykonaného dokazovania.

Kým pasívne legitimovaným subjektom, voči ktorému je uplatňovaný nárok na náhradu škody spôsobenú orgánmi verejnej moci pri výkone verejnej moci môže byť v zmysle zákona č. 514/2003 Z. z. len štát, pasívne legitimovaným subjektom, voči ktorému

je uplatňovaný nárok na ochranu osobnosti podľa § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka je pôvodca neoprávneného zásahu do osobnostných práv. Pokiaľ by však k zásahu do osobnostných práv malo dôjsť časťou odôvodnenia rozhodnutia súdu, zastáva dovolací súd názor, že pasívne legitimovaným subjektom v konaní o ochranu osobnosti je v takomto prípade tiež štát. Rozhodnutie súdu ako orgánu verejnej moci je totiž výsledkom výkonu súdnej moci – súdnictva, t. j. výkonu verejnej moci. Na tomto rozhodnutí sa podieľajú sudcovia ako predstavitelia súdnej moci, ktorí sú podľa § 25 ods. 1 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediacich a o zmene a doplnení niektorých zákonov v osobitnom vzťahu k štátu. Ak pasívne legitimovaným subjektom v konaní o náhradu škody spôsobenej pri výkone verejnej moci orgánmi verejnej moci je v zmysle zákona č. 514/2003 Z. z. štát, potom analogicky je štát pasívne legitimovaným aj v konaní o ochranu osobnosti za neoprávnený zásah do osobnostných práv orgánmi verejnej moci pri výkone tejto moci. Rovnako analogicky pri uplatňovaní takéhoto nároku koná za štát Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

V prejednávanej veci sa žalobca domáhal ochrany proti (podľa jeho názoru) neoprávnenému zásahu do osobnostných práv, ku ktorému malo dôjsť časťou odôvodnenia rozsudku súdu, vydaného v konaní, ktorého nebol účastníkom. Ochrany sa domáhal vo forme náhrady nemajetkovej ujmy v peniazoch a vo forme poskytnutia zadosťučinenia ospravedlnením a vyhlásením o porušení jeho osobnostných práv. Pokiaľ súdy v základnom konaní posudzovali uplatnený nárok ako nárok na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím orgánu verejnej moci (nie nesprávnym úradným postupom) a dospeli k záveru o nedostatku aktívnej legitímácie žalobcu z dôvodu, že nebol účastníkom konania, v ktorom bol vydaný rozsudok, ktorého časťou odôvodnenia malo byť zasiahnuté do jeho osobnostných práv (voči čomu vzhľadom na ustanovenie § 5 zákona č. 514/2003 Z. z. nemožno mať výhrady), potom, vychádzajúc z vyššie uvedeného, boli povinné posúdiť uplatnený nárok aj podľa ustanovení § 11 a nasl. Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti. Táto povinnosť bola daná tým viac, že právne prostriedky ochrany za nemajetkovú ujmu spôsobenú neoprávneným zásahom do osobnostných práv podľa § 13 Občianskeho zákonníka sú v podstate zhodné s právnymi prostriedkami ochrany za nemajetkovú ujmu chápanú ako formu škody spôsobenej pri výkone verejnej moci podľa § 17 ods. 2 zákona č. 514/2003 Z. z. Aj pri posudzovaní uplatneného nároku podľa ustanovení Občianskeho zákonníka o ochrane osobnosti mali jednať s ministerstvom spravodlivosti ako s orgánom štátu konajúcim za štát,

a na označenie ďalších subjektov, označených žalobcom ako subjektov konajúcich v mene štátu, nemali prihliadať.

Vzhľadom na podobnosť slovenskej právnej úpravy občianskoprávnej ochrany osobnosti s českou právnou úpravou tohto inštitútu dáva dovolací súd do pozornosti súdu, ktorému sa vec vracia, nález Ústavného súdu Českej republiky z 15.11.2006 sp. zn. I. ÚS 310/05 (publikovaný v Zbierke nálezov a uznesení Ústavného súdu Českej republiky – zväzok 43, vydanie 1. Praha: C.H.Beck 2008, pod č. 211, str. 357, a dostupný aj na www.concourt.cz). V tomto rozhodnutí vyslovil Ústavný súd Českej republiky názor, že aj odôvodnením rozsudku možno zasiahnuť do osobnostných práv ako priamo účastníka konania, tak aj tretej osoby. Takéto porušenia je však treba zvažovať s ohľadom na funkciu odôvodnenia; najmä preto aby súdu bolo umožnené vykonávať jeho funkciu, teda jasne a podrobne vysvetliť, aký skutkový stav bol v danom prípade zistený a aké je jeho právne posúdenie. Z tohto dôvodu možno vo vzťahu k odôvodneniu súdneho rozhodnutia uvažovať o prípadnom neoprávnenom zásahu do osobnostných práv len celkom výnimočne.

Toto rozhodnutie prijal senát Najvyššieho súdu Slovenskej republiky pomerom hlasov 3 : 0.

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 26. septembra 2012

JUDr. Rudolf Č i r ě, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia : Mgr. Patrícia Špacírová